թեան աղխողորմ աղաղակները դիպչում են իր լսողութեանը, սկսում են անհանգստացնել իրան:

Միայն սովն որ հրաւ եղած Հայաստանը յիշեցրեց Եւրոպային որ կայ աշխարհիս երեսին մի ազգ, որ կոչվում է հայոց ազգ....

Բայց և այն տպաւորութիւնը, որ գործեց Եւրոպայում Թիւրքաց Հայաստանի մէջ տիրող սովը, հետզհետէ պիտի ջնջվէր, չը նայելով Գլադստոն-Գրէնվիլի մինիստրութեան ջանքերով Բ. Դրանը ներկայացրած եւրոպական պետութիւնների համաձայն գրութիւնը, որի մէջ և Հայաստանի համար վարչական բարենորոգումներ էին պահանջվում, եթէ այժմ լուր չը տարածվէր որ Թիւրքաց հայերը, Թիւրքիայի բոլոր հպատակ ազգերից այդ ամենահնազանդ, ամենահամբերող, ամենաստրուկ ազգը, վերջապէս չը դիմանալով Թիւրքիայի բարբարոսութեանը, զէնքը ձեռքին ապստամբվեցան իրանց դարևոր ճնշողի դէմ:

Եւրոպայի առջև, եւրոպական դիպլոմատիայի աչքում գին չունի մի տանջվող ազգի լուռ բողոքը—որքան էլ անտանելի լինի նրա տանջանքը,—նրա աչքում գին ունի միմիայն մի ազգի դրական բողոքը, ընդդիմադրութիւնը ճնշողի դէմ: Եւրոպան սկսում է յարգել մի ազգութիւն միայն այն րոպէից, երբ այն ազգը՝ զէնքը ձեռին սկսում է իր և իր թշնամու արիւնը թափել ազգային ազատութեան համար:

Ազգը միայն այն ժամանակ արժանի է յարգանքի, ասում է Եւրոպան, երբ կենդանութեան նշան է ցոյց տալիս, իսկ կենդանութեան նշան ցոյց տալ՝ զէնքը ձեռին ապստամբվելն է:

Եւրոպայի քաղաքականութիւնը այս է. թող մի ազգ ինքն իր ոյժով ցոյց տայ թէ արժանի է գոյութեան, որպէս մի ազգութիւն, — և այն ժամանակ մենք էլ կը յարգենք նրան և նրան ազգութիւն կը ճանաչենք:

Եթէ մի ազգ քաջութիւն և ոյժ ունի ապստամբվել, կամ շնորհ ունի խաղաղ ճանապարհով իրան շրջապատող, քաղաքակրթութեան աւելի ստոր աստիճանի վրա կանգնած ուրիշ ազգերին կուլ տալ,—այն ժամանակ այդ ազգը արժանի է ամեն տեսակ յարգանքի....

Հայերը սովորութիւն ունեն պարծենալու որ համբերող են դէպի ուրիշ ազգերը, երբեք չեն սիրում իրանց շրջապատող կիսավայրենի ազգերին հալածել....

Բայց այդ տեսակ ազգութիւն անուանում են Եւրոպայում անընդունակ, մեռած մի ազգութիւն:

Եթէ հայերը ներկայանային Բեռլինի կոնգրէսին քիւրդերին, ասորիներին, եզիդներին և այլ ազգութիւններին հալածելուց յետոյ, ներկայանային որպէս մի զօրեղ, բազմաթիւ ազգութիւն, եթէ բացի սորանից կարող էին պարծենալ զէնք գործածելու և արիւն թափելու ընդունակութեամբ,— այն ժամանակ նրանք Բեռլինի կոնգրէսից անհամեմատ աւելի շատ կը ստանային, քան թէ ստացան, Թիւրքաց հայերը արդէն այժմ ճանաչված կը լինէին, որպէս քաղաքական կեանքով ապրելու արժանի մի ազգութիւն:

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԵՅՍԿԻՑ

—

Օգոստոսի 28-ին

Համակրելով Տաճկահայաստանի ներկայ տարւոյս մերաղնէից թշուառ դրութեան արձագանքը, որն լսելի եղև մինչ Ռուսաստանի խորերն ես ևս ի միջի ալոց ցանկացայ չը մնալ անտարբեր, կազմելով մի առանձին թերթ հանգանակութեան դիմելի տեղւոյս սակաւաթիւ երիտասարդ բարեկամացս խնամքին, նուիրական օժանդակութիւնը հայցելու, որից գոյացաւ 16 րուբլի փոքրիկ լուման, աչա ուղարկում եմ յարգոյ խմբագրութեանդ. խնդրեմ բարեհաճեք դուք զայն կարևոր պատշաճագոյն տընօրէնութիւնն առնել, կամ ուղարկել Վանայ սովելոց մանկատղոյին և կամ Խրիմեան հայրիկի նոր բացած չքաւորանոցին, իսկ նուիրատուաց ազգանուանքն չը զլանաք ի տիպ մուծելու: Մարտիրոս և Պետրոս Ռսկանեանց 3 ր., Յովհաննէս Կիստեանց 1 ր., Մկրտիչ Անկլիչանեանց 1 ր., Կարապետ Մըկրտչեանց 1 ր., Պետրոս Եազաժեանց 1 ր., Միքայէլ Զորչոփեանց 1 ր., Կարապետ Աճեմեանց 1 ր., Մարտիրոս Զորչոփեանց 2 ր., Եղիա Պոլկովնիկեանց 1 ր., Միքայէլ Քամիչլիկեանց 1 ր., Թէոդորոս Խարատաժեանց 1 ր., Գաբրիէլ Զորչոփեանց 1 ր., Մկրտիչ Սուպաշեանց 1 ր., իսկ անյայտ ոմն յանձն էառ զծախք փոստայի:

Մարտիրոս Ռսկանեան

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻՑ

—

Օգոստոսի 30-ին

Մայիսի 10-ին ուղարկել էի յօգուտ Վանայ սովալուկների 394 ր., հաւաքեցի ևս նոյն սովալուկների համար 52 ր., խոնարհաբար խնդրելով, որ բարեհաճէք հասուցանել այն ուր հարկն է: Ահա նուիրատուների ցուցակը: Մայրանէ Կուլիեանց 3 ր., Դշխուհի Զլոփեանց 3 ր., Սարգիս Միեանբեանց 3 ր., Յովհաննէս Խնձորեանց 3 ր., Անյայտ ոմն 3 ր., Յովհաննէս Խազիզով 5 ր., Աննա Սատեղեանց 1 ր., Մելքոն Պալեեան 2 ր., Աննա Պալեեանց 3 ր., Աննա Զետունեանց 2 ր., Խկուհի Փոփով 3 ր., Եղիսաբէդ Օվանեսեանց 3 ր., Սադաչ Խոճաեան 1 ր., Լուսինա Խոճեան 1 ր., Երբես Միեսերեան 2 ր., Պարոն Խոճեան 1 ր., Հռիփսիմէ Ասմաեան 2 ր., Наталья Молодская 1 ր., Գայանէ Սրմաքեշեան 2 ր., Նոյեմզար Ստեբաարեան 1 ր., Աննա Կուզնեցովա 3 ր., Խզբուլի Շարշնիկեան 1 ր., Марья Тащіева 1 ր., Ольга Тащіева 3 ր.: Ընդամենը 52 ր., հանելով այդ գումարէն փոստի ծախքը 52 կ., կը մնայ 51 ր. 48 կոպէկ:

Տիկին ***

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

ՄՕԶԴՕՔԻՑ գրում են մեզ. Օգոստոսի 17-ին և 23-ին, երկու անգամ, այնքան աչագին բազմութեամբ մորեխի խմբեր անցան քաղաքի վրայով, որ նրանց շատութիւնից արգելվում էր արևի լոյսը, և ժամերով խաւար էր տիրում քաղաքի մէջ: Այդ միջատների արշաւանքը ուղղված էր դէպի Ղըզլարի կողմերը:

—

Մեզ հաղորդում են, որ ԹԻՖԼԻՍԻ քաչաններից մէկը ցերեկով գնում է Կալիչայա-Բալկայ կոչված թաղը և բաղխում է մի կնոջ դուռը: Նրան հարցնում են, թէ ինչ է կամենում: Տէր հայրը պատասխանում է, թէ իր կինը վախճանված է, ծծկեր երեխայ է թողել, և ծիծ տուող կին է պտռում: Նրան ասում են, թէ այս տանը այս տեսակ կին չը կայ: Յետոյ նա խնդրում է, որ իրան թոյլ տան ներս մտնել, մի փոքր հանգստանալ, որովհետև շատ յոգնած է: Բարեսիրտ տան տիկնոջ հիւրասիրութիւնը վարձատրվում է նրանով, որ տէր-հայրը սկսում է լրբութեան զանազան ցոյցեր անել, որոնց պատճառով նրան խայտառակութեամբ արտաքսում են:

—

Մեզ գրում են ՎԵՐԻՆ-ԱՂԴԱՆ գիւղից. Ղազախի գաւառի հոգևոր իշխանութեան գործակալ Ս. Խ... քաչանայի կինը վախճանված լինելով, պահում է իր հետ մի կին, որի ամուսին այրը դեռ կենդանի է և անդադար բողոքում է այդ յափշտակութեան դէմ, բայց ոչ ոք նրա ձայնը չէ լսում: Թղթակիցը աւելացնում է, որ տէր հայրը հրապուրել է այդ կնոջը նրանով, որ իր բոլոր հարստութիւնը կտակել է նրա անունով, որովհետև ինքը ժառանգ չունի:

—

Մեզ հաղորդում են, որ «Մշակի» 157 համարում տպված լուրը, իբր թէ ՀԱՒԼԱԲԱՐԻ Զօրաբաշ եկեղեցու երեցփոխան պ. Յ. Նազարեանցի հաշիւների մէջ խարդախութիւններ են յայտնվել, —սխալ է: Պ. Նազարեանցը խղճմտաւոր կերպով կատարել է իր յանձն առած պաշտօնը և նրա հաշիւների մէջ նկատված է ճշտութիւն միայն: «Մշակի» խմբագրութիւնը այդ կնճռոտ բանակռուի մասին, այսուհետև որ և իցէ գրվածք չը պիտի տպէ:

—

ՇԱՄԱԽՈՒՑ դարձեալ բողոքներ են յայտնում վարդապետի մասին, որ ծառայում է տեղային հոգևոր առաջնորդի մօտ որպէս օգնական և որպէս խորհրդատու: Հայր սուրբը միանգամայն իր ազդեցութեան ներքոյ առնելով սրբազանին, նրան կատարել է տալիս շատ անիրաւացի գործեր, որոնք պատճառ են լինում ժողովրդի մէջ զանազան երկպառակութիւնների և գլուխ են յարուցանում ամբոխի մէջ: Ժողովուրդը պատրաստվում է խնդիրքով դիմել Վ.ևս. Կաթողիկոսին, որ յիշեալ խռովարար վարդապետին հեռացնէ Շամախուց:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐ

—

«Новое Время» լրագրի մէջ կարդում ենք հետևեալ առաջնորդող յօդուածը:

Հայկական խնդիրը, որ Բ. Դրան խարդախութեամբ չերնոգորեան և յունական խնդիրների պատճառով յետաձգված էր, այժմ նորից երևան եկաւ: Թիւրքաց բռնաւորութեան, կամայականութեան և ճնշման զոհերը զէնք վերցրին, որպէս զի իրանց ոյժերով վրէժխնդիր լինեն քիւրդերի կողոպուտներից, որոնց ենթարկվում էին հայերը Բ. Դրան իշխանութեան տակ:

Ակներև է, որ հայերը այլ ևս չեն հաւատում եւրոպական դիպլոմատիայի մարդասէր խոստումներին և պաշտպանութեանը: Բայց ի հարկէ գործը միակ վրէժխնդրութեամբ չի վերջանայ: Հայ ապստամբների խմբերը հետզհետէ մեծանում են, որովհետև նրանց հետ միանում են անբաւական լեռնաբնակները և վերջ ի վերջոյ ապստամբութիւնը կարող է տարածվել ասիական Թիւրքիայի մեծ մասի մէջ: Այս հանգամանքը բազմաթիւ ապացոյցներից մէկն է, որ անկարելի է խաղաղ ճանապարհով վերջ դնել ասիական բռնաւորութեանը, որ անկարելի է համաձայնութիւն կայացնել մահմեդականների և քրիստոնեաների modus vivendi վերաբերութեամբ զինուորական և աստուածպետական ձևի ճնշման տակ:

Եւ ճշմարիտ ո՞րտեղ պէտք է գտնել միջոցներ Թիւրքիահպատակ հայերի վիճակը բարելաւելու համար: Ժամանակ է յուսակտրել Բ. Դրան բարի դիտաւորութիւններից: Ամբողջ Եւրոպան վաղուց խոստովանել է, որ Թիւրքաց սարսափելի վարչութեան բռնաբարութիւնները և քրիստոնեաների ճնշվելը մահմեդականներից այլ ևս անկարելի է համբերել: Յաւակցութենից և քաղաքական խելացիութենից դրդված մեծ պետութիւնները վաղուց վճռել են վերջ դնել այն անտանելի դրութեանը, որի մէջ գտնվում են տարաբաղդ քրիստոնեաները: Եւ «հիւանդ մարդուն» բժշկելու փոխանակ, զբաղվում են Թիւրքիայի քրիստոնեայ և մահմեդական ազգաբնակութիւնը հաշւելով: Ճշմարիտ կարծես հայերի տանջանքները կը քչանան, եթէ Բ. Դուռը կը կարողանայ ապացուցանել, որ ճնշողների թիւը ճնշվողներից շատ մեծ է: Ի զուր չէր, որ Աբեդդին-փաշա, պատասխանելով պետութիւնների դրութեանը Բեռլինի դաշնագրի վճիռները իրագործելու մասին, այնպիսի թուանշաններ ցոյց տուեց հայ ազգաբնակութեան մասին, որոնք հակառակ էին մինչև անգամ անցեալ տարի «Վակիթ» լրագրի մէջ տպված պաշտօնական հաղորդութիւններին: Այսպիսի ձևերով գործը աջողութեամբ կարելի է երկարացնել, մինչև պատահարները կապացուցանեն, որ թուաբանական հաշիւները ոչինչ նշանակութիւն չունեն, քանի որ հարցը վերաբերում է օրական հացին և մարդկօրէն ապրելու իրաւունքին: Եթէ Եւրոպան ճշմարիտ ցանկանար թեթևացնել Թիւրքիահպատակ քրիստոնեաների տանջանքները, նա գոնեա այս անգամ պէտք է աշխատէր հասկանալ չարիքի իսկական պատճառները: Եւրոպան վերջապէս պէտք է հասկանայ այն ճշմարտութիւնը, որ Արևելքի մէջ զինուորական աստուածպետութիւնը չէ թոյլ տալիս և անկարող է համբերել ազգաբնակութեան ինքնավարութիւնը ոչ կրօնական և ոչ էլ տնտեսական գործերի մէջ: Ազգաբնակութեան բոլոր իրաւունքները, վարչութեան բոլոր ձևերը և հասարակական կեանքը ոչինչ նշանակութիւն չունեն, քանի որ կառավարութիւնը Ալլահի անունով է կատարվում: Սրա վրա է հիմնվում մեր այն կարծիքը, թէ մինչև որ Եւրոպան սուլթանի երկիրների մէջ չի բաժանի եկեղեցին պետութենից, մինչև այդ ժամանակ իզուր կանցնեն բոլոր բանակցութիւնները Բ. Դրան զիջողութիւնների մասին և կանհետանան ամեն տեսակ առաջարկութիւնները:

Հեռագիրը այսօր հաղորդեց մեզ, որ անգլիական կառավարութիւնը կը պատրաստէ